

**MILLIY QONUNCHILIKNI BMT BARQAROR RIVOJLANISH
MAQSADLARI BILAN UYG‘UNLASHTIRISH ZARURIYATI**

Abdurofiyeva Nodirabonu

Termiz davlat universiteti

Yuridik fakulteti 3-kurs talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada O‘zbekiston Respublikasining milliy qonunchiligini Birlashgan Millatlar Tashkilotining Barqaror rivojlanish maqsadlari (BRM) bilan uyg‘unlashtirish zarurati tahlil qilinadi. Barqaror rivojlanish konsepsiyasi global va milliy darajada dolzarb bo‘lib, u nafaqat ekologik, balki ijtimoiy va iqtisodiy barqarorlikni ham taqozo etadi. Maqolada O‘zbekiston ekologik qonunchiligi doirasida BRM bilan moslik darajasi baholanib, mavjud muammolar va ularni bartaraf etish yo‘llari ko‘rsatib o‘tiladi. Huquqiy tizimda BRM indikatorlarining rasmiylashuvi, fuqarolik ishtirokini oshirish va davlat organlari faoliyatining javobgarligi barqarorlikka xizmat qilishi asoslanadi.

Kalit so‘zlar: Barqaror rivojlanish, BMT BRM, O‘zbekiston qonunchiligi, huquqiy uyg‘unlik, ekologik siyosat, ijtimoiy adolat, qonun islohoti.

XXI asrda global miqyosda barqaror rivojlanish masalasi insoniyat oldidagi eng muhim vazifalardan biriga aylandi. 2015-yilda Birlashgan Millatlar Tashkiloti tomonidan 17 ta Barqaror rivojlanish maqsadlari (BRM) qabul qilindi. Ushbu maqsadlar 2030-yilgacha erishilishi lozim bo‘lgan ekologik, iqtisodiy va ijtimoiy yutuqlarni o‘z ichiga oladi.

O‘zbekiston Respublikasi ham BRMga qo‘shilgan davlat sifatida ushbu maqsadlarni milliy siyosatga integratsiyalash bo‘yicha qator qadamlarni qo‘ymoqda. Ammo mavjud qonunchilikda BRMning atamaviy, konseptual va me‘yoriy ifodalanishi cheklangan. Shu boisdan, milliy qonunlar va normativ hujjatlarni xalqaro barqarorlik tamoyillari bilan uyg‘unlashtirish zaruriyati kundan kunga ortib bormoqda.

Milliy ekologik qonunchilikni BMTning Barqaror rivojlanish maqsadlari (BRM) bilan uyg'unlashtirish – nafaqat xalqaro majburiyatlarni bajarish, balki barqaror ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish, ekologik xavfsizlik va iqlim adolatini ta'minlash uchun ham muhim omil hisoblanadi. Ushbu zarurat quyidagi asosiy omillar bilan belgilanadi:

Xalqaro majburiyatlarni bajarish

O'zbekiston Parij kelishuvi, BMTning "2030 kun tartibi" va boshqa ekologik konvensiyalarga qo'shilgan davlat sifatida BRM maqsadlarini milliy siyosatga integratsiyalash majburiyatini olgan. Qonunchilik BRMga muvofiqlashtirilmas ekan, ushbu majburiyatlar formal tusda qolib ketadi va xalqaro baholovchi reytinglarda mamlakatning pozitsiyasi zaiflashadi.

Strategik rejalarning huquqiy mustahkamlanmaganligi

O'zbekistonning "Yangi O'zbekiston – 2022–2026 yillar strategiyasi", "Yashil O'zbekiston" dasturi yoki iqlim o'zgarishi bo'yicha NDClar (Milliy belgilangan hissalar) strategik hujjatlar sifatida mavjud bo'lsa-da, ular milliy qonunchilikda huquqiy kuchga ega bo'lmagan holatda qolmoqda. Ularni qonunlar darajasiga ko'tarish – strategik hujjatlar va amaliy faoliyat o'rtasida bog'liqlikni kuchaytiradi.

Monitoring va javobgarlik tizimining shakllanishi

BRMga muvofiq qonunchilik tizimining mavjudligi davlat organlari faoliyatining ochiqligi, hisobotlilikgi va javobgarligini kuchaytiradi. Har bir BRMga oid qonuniy indikatorlar asosida davlat idoralarining yillik hisobotlari shakllantirilsa, bu fuqarolar va fuqarolik jamiyati uchun real nazorat vositasiga aylanadi.

Yashil iqtisodiyotga o'tish va investor ishonchini oshirish

Xalqaro investorlar, donor tashkilotlar va moliyaviy institutlar (masalan, Jahon banki, Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki) uchun huquqiy barqarorlik va BRMga muvofiqlik muhim mezon hisoblanadi. Milliy qonunchilikda BRM

asosidagi yondashuvlarning mavjudligi – yashil iqtisodiyotga o‘tishni tezlashtiradi va xorijiy investitsiyalar oqimini jalb etadi.

Ekologik adolat va ijtimoiy tenglikni ta'minlash

BRMda atrof-muhit faqat tabiiy resurs sifatida emas, balki inson salomatligi, ijtimoiy tenglik, gender masalalari, iqlim adolati kabi ko‘p jihatli muammolar bilan bog‘liq holda qaraladi. Qonunchilikda ushbu o‘zaro bog‘liqliklar to‘liq ifodalanmas ekan, ekologik siyosat izchil natija bermaydi.

Milliy qonunchilikni BRMga uyg‘unlashtirish – faqat xalqaro talablarga javob berish emas, balki huquqiy tizimni modernizatsiya qilish, fuqarolarning yashash sifati va atrof-muhit xavfsizligini ta'minlash uchun zarur qadamdir.

Tadqiqotda quyidagi usullar qo‘llanildi:

- **Huquqiy tahlil** – O‘zbekiston Respublikasining Ekologik kodeksi, atrof-muhitga oid qonunlari va strategik hujjatlari o‘rganildi.
- **Qiyosiy tahlil** – BRM hujjatlari bilan milliy qonunchilikning muvofiqlik darajasi solishtirildi.
- **Tahliliy yondashuv** – mavjud muammolar va integratsiya uchun zarur bosqichlar aniqlanib, takliflar shakllantirildi.

Tahlil natijalari quyidagilarni ko‘rsatdi:

- **Milliy qonunchilikda barqaror rivojlanish tushunchasi mavjud**, biroq u ko‘p hollarda deklarativ xarakterga ega va huquqiy majburiyat darajasiga yetmagan.
- **BRM indikatorlari milliy qonunlarda aniq ko‘rinishda mavjud emas**, bu esa monitoring va baholash tizimini murakkablashtiradi.
- **Davlat ekologik nazorati, fuqarolik ishtiroki va xususiy sektorning roli** qonunchilikda yetarlicha ifodalanmagan.
- “Yashil iqtisodiyot”, “uglerod neytralligi”, “iqlim adolati” kabi xalqaro atamalar qonunchilikda bevosita aks ettirilmagan.

Barqaror rivojlanish davlatlar oldiga o'z qonunchiligini tubdan qayta ko'rib chiqish, ekologik, ijtimoiy va iqtisodiy qonunlarni uzviy tizim sifatida uyg'unlashtirish zaruratini qo'yadi.

Xalqaro majburiyatlar

O'zbekiston BMT, Parij kelishuvi, Ramsar, Biodiversity konvensiyalari kabi xalqaro ekologik shartnomalarga a'zo bo'lishiga qaramay, ularni milliy qonunlarga integratsiya qilishda izchillik yetishmaydi.

Strategik hujjatlar va qonuniy kuch

Milliy taraqqiyot strategiyalari (masalan, 2022–2026 Strategiya, “Yashil O'zbekiston” tashabbusi) barqaror rivojlanish g'oyalarini ilgari suradi. Biroq, ushbu strategiyalarni amaliy darajaga olib chiqish uchun ularning qonunchilik asoslari mustahkam bo'lishi kerak.

Huquqiy indikatorlarning yo'qligi

BRMda 200 dan ortiq indikatorlar mavjud bo'lsa-da, O'zbekistonda ular asosida qonuniy me'yorlar yoki maqsadli ko'rsatkichlar mavjud emas. Masalan, BRM-6 (Toza suv), BRM-13 (Iqlim harakatlari) BRM-15 (Ekotizimlarni saqlash) qonunchilikda umumiy prinsiplar sifatida tilga olinadi, ammo ularni amalga oshirish mexanizmlari noaniq qolmoqda.

Fuqarolik ishtiroki va javobgarlik mexanizmlari

Barqaror rivojlanish tamoyillarining amaliy samarasi fuqarolarning ishtirokiga bog'liq. Aarhus konvensiyasida fuqarolarning axborotga kirish huquqi va qarorlar qabul qilishdagi roli asosiy omillardan biri sifatida tan olingan. O'zbekistonda esa bu huquqlar qonunchilikda kamroq kafolatlangan.

Milliy qonunchilikni BMT Barqaror rivojlanish maqsadlari bilan uyg'unlashtirish O'zbekistonning xalqaro maydondagi nufuzi, ichki siyosiy barqarorligi va ekologik xavfsizligi uchun zaruriy shartdir. Hozirgi paytda

qonunchilikda BRM bilan to'liq moslik yo'q, bu esa siyosiy qarorlar va amaliy harakatlar o'rtasida tafovutga olib kelmoqda.

Takliflar

1. **“Barqaror rivojlanish to‘g‘risida” maxsus qonun** qabul qilinishi kerak.
2. Har bir qonun loyihasida **BRMga muvofiqlik tahlili** majburiy bo‘lishi zarur.
3. **Fuqarolarning ekologik qarorlarda ishtirokini kengaytirish** mexanizmlari qonunchilikka kiritilishi lozim.
4. **Xalqaro atamalar va indikatorlar** milliy qonunchilikda normativ tusga ega bo‘lishi kerak.
5. Qonunchilikda **javobgarlik, monitoring va hisobot berish** tizimi BRMga asoslanishi lozim.

Adabiyotlar

1. BMT. *Transforming our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development*, 2015.
2. O‘zbekiston Respublikasi Ekologik kodeksi, 2023.
3. “Atrof-muhitni muhofaza qilish to‘g‘risida”gi Qonun, 1992.
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Yangi O‘zbekiston – 2022–2026 yillarga mo‘ljallangan taraqqiyot strategiyasi” farmoni.
5. UNDP Uzbekistan. *SDG National Report*, 2023.
6. Aarhus konvensiyasi, 1998.
7. Karimov B. *Ekologik xavfsizlik va barqaror rivojlanish*, Toshkent: TDYuI, 2021.